

ملاحظات امنیت انرژی ناشی از کشف ذخایر جدید گازی دریای مدیترانه

محمدحسین احدی

چکیده

ترکیه سالانه تقریباً بین ۴۰ تا ۵۰ میلیارد دلار برای خرید و واردات انرژی مصرف می‌کند. کشف منبع گازی «تونا-۱» در دریای سیاه توسط ترکیه و آغاز استخراج گاز که احتمالاً از اواخر سال ۲۰۲۳ عملیاتی خواهد شد، موجب تقویت موقعیت این کشور در معادلات منطقه‌ای خواهد شد. ترکیه هم‌اکنون سالانه حدود ۱۲ میلیارد دلار گاز به صورت طبیعی و ال‌ان‌جی (عمدتاً از روسیه، جمهوری آذربایجان، ایران، آمریکا، قطر و الجزایر) وارد می‌کند. در صورت تولید سالانه ۱۰ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی از میدان گازی ساکاریا، یک‌پنجم گاز مورد نیاز ترکیه در بیست سال آینده از این میدان تأمین خواهد شد. این در حالی است که هنگامی که خط لوله انتقال گاز طبیعی ایران به ترکیه منفجر شد، ترکیه به مدت سه ماه بدون هیچ وارداتی از ایران، با مشکل خاصی روبه‌رو نبود و امنیت انرژی این کشور مختل نشد. به نظر می‌رسد تنوع‌بخشی به منابع انرژی نقش مهمی در سیاست ملی انرژی ترکیه ایفا می‌کند و این سیاست در سال‌های آینده نیز ادامه خواهد یافت. با توجه به اینکه قرارداد ۲۵ ساله صادرات گاز ایران به ترکیه در سال ۲۰۲۶ (۱۴۰۵) به پایان می‌رسد، لزوم برنامه‌ریزی برای مواجهه هوشمندانه با آن ضروری است. در این راستا، تنوع‌بخشی به بازارهای صادراتی گاز برای افزایش قدرت چانه‌زنی، توجه به نظم جدید بازار گاز و برنامه‌ریزی برای تولید و صادرات ال‌ان‌جی و تغییر رویکرد کشور در زمینه مصرف گاز از سطح داخلی به سطح بین‌المللی و کاهش ناترازی گازی کشور پیشنهاد می‌شود.

واژگان کلیدی: امنیت انرژی، ذخایر گازی، ناترازی گازی.

مقدمه

بر اساس گزارش اختصاصی آژانس بین‌المللی انرژی، ترکیه در سال ۲۰۲۱ تنها ۳۰ درصد از مجموع منابع انرژی تأمین‌شده خود را در داخل تولید کرده است. این کشور سالانه بین ۴۰ تا ۵۰ میلیارد دلار برای خرید و واردات انرژی مصرف می‌کند. این کشور طی دهه اخیر، سیاست‌های فعالی در راستای تضمین امنیت انرژی اقتصاد روبه‌رشد خود اتخاذ کرده است که مهم‌ترین این سیاست‌ها عبارت‌اند از ایجاد هاب انرژی در منطقه جنوب شرق اروپا، سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر و افزایش اکتشافات نفت و گاز و غیره. هریک از این سیاست‌ها که در راستای افزایش امنیت انرژی در این کشور تدوین شده‌اند، شامل مجموعه‌ای از پروژه‌های اقتصادی در ابعاد داخلی و بین‌المللی است. همین موضوع موجب شده است تا

۱- وضعیت تولید، مصرف و واردات انرژی کشور ترکیه

روند تولید و مصرف کل انرژی کشور ترکیه طی سی سال اخیر، در نمودار شماره ۱ به تصویر کشیده شده است. تفاوت شایان توجه مصرف کل انرژی نسبت به میزان تولید آن در این کشور، نیاز به واردات انرژی این کشور را به‌ویژه در سال‌های اخیر تشدید کرده است. در سال ۲۰۲۰، تولید و مصرف کل انرژی این کشور به ترتیب برابر با ۴۲ و ۱۴۱ میلیون تن نفت معادل بوده است. همچنین، درحالی‌که تولید کل انرژی این کشور طی دوره ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ میلادی با رشد ۲/۴ درصدی همراه بوده، مصرف کل انرژی این کشور طی همین مدت، ۳/۱ درصد رشد داشته است. این نیاز به واردات انرژی طی چند دهه اخیر، این کشور را بر آن داشته است که با اتخاذ سیاست‌هایی در راستای کاهش وابستگی به واردات انرژی گام بردارد. یکی از این سیاست‌ها، اقدام برای کشف ذخایر انرژی و افزایش توان تولید انرژی در داخل بوده است که در این مطالعه به ابعاد گوناگون آن پرداخته می‌شود.

اگر ترکیه موفق به جذب شرکت‌های فعال در حوزه انرژی و تأمین منابع مالی مورد نیاز تقریباً ۶ میلیارد دلاری این طرح شود، از سال ۲۰۲۳ از میدان گازی کشف‌شده در دریای سیاه استفاده می‌کند.

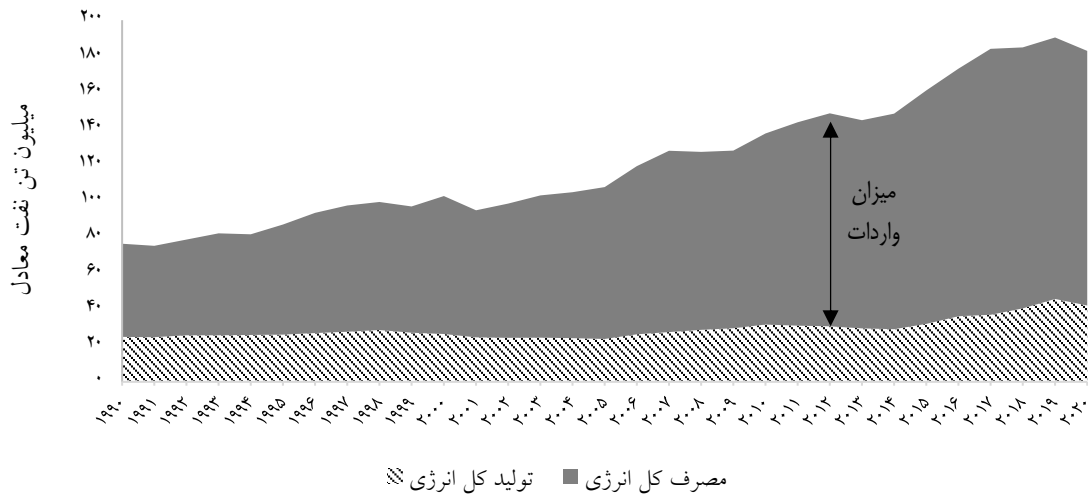
این کشور عزم خود را برای تداوم تلاش‌ها در راستای اکتشاف و استخراج گاز، به‌ویژه در دریای مدیترانه ادامه دهد. از نقطه‌نظر کارشناسان، کشف منبع گازی تونا-۱ در میدان گازی ساکاریا در دریای سیاه توسط ترکیه، موجب تقویت موقعیت این کشور در مجادلات و منازعات منطقه‌ای شده است و امنیت انرژی این کشور را ارتقا خواهد داد. همچنین، عملیات استخراج گاز از چاه تونا-۱ با ذخیره گاز طبیعی ۳۲۰ میلیارد مترمکعبی که احتمالاً از اواخر سال ۲۰۲۳ عملیاتی خواهد شد، باعث کاهش وابستگی ترکیه به گاز وارداتی می‌شود. در صورت تولید سالانه ۱۰ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی از میدان گازی ساکاریا، یک‌پنجم گاز مورد نیاز ترکیه در بیست سال آینده از این میدان تأمین خواهد شد.

بررسی ابعاد مختلف اکتشافات گازی اخیر این کشور در شرق مدیترانه برای کشورمان که صادرکننده عمده گاز طبیعی به این کشور است، اهمیت ویژه‌ای در تحلیل امنیت انرژی دارد. در همین راستا، این تحقیق به تبیین مهم‌ترین ملاحظات امنیت انرژی ناشی از کشف ذخایر جدید گازی در دریای مدیترانه اختصاص دارد.

چهارچوب مطالعه بدین صورت است که پس از مقدمه، بخش دوم به بررسی وضعیت تولید، مصرف و واردات انرژی کشور ترکیه اختصاص دارد. بخش سوم به تبیین ابعاد مختلف کشف ذخایر گازی در شرق مدیترانه می‌پردازد. بخش چهارم به ملاحظات امنیت انرژی کشف ذخایر گازی در شرق مدیترانه اختصاص دارد. بخش پنجم به جمع‌بندی و ارائه راهکار می‌پردازد.

نمودار ۱- روند تولید و مصرف کل انرژی در ترکیه

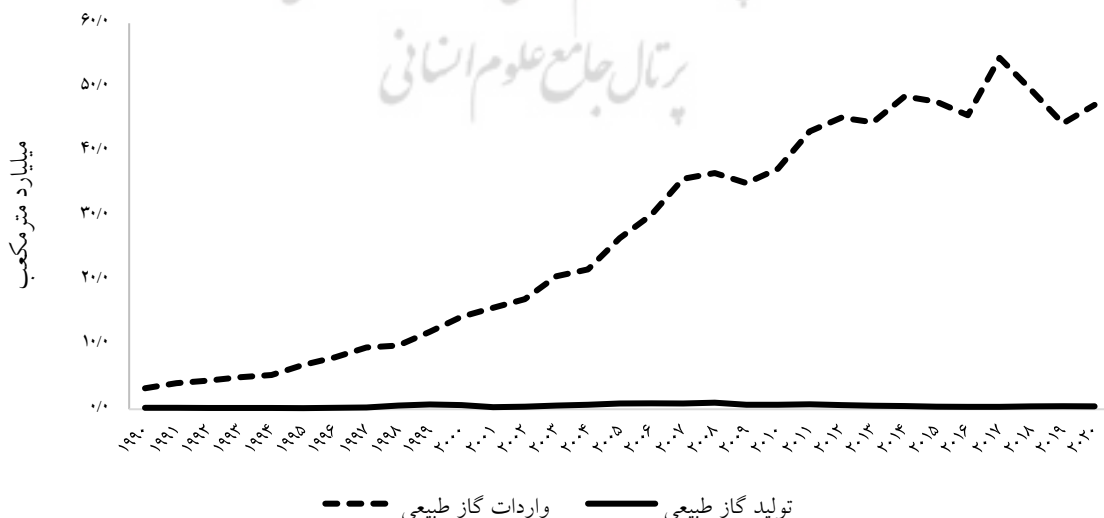

مأخذ: Enerdata, 2021

است که کشور ترکیه ۳۰ درصد از انرژی مورد نیاز خود (مصرف نهایی، اتلاف و خودمصرفی) را از گاز طبیعی تأمین می‌کند؛ به نحوی که هم‌اکنون سالانه حدود ۱۲ میلیارد دلار گاز به صورت طبیعی و ال‌ان‌جی (عمدتاً از روسیه، جمهوری آذربایجان، ایران، آمریکا، قطر و الجزایر) وارد می‌کند.

ذخایر اثبات شده نفتی ترکیه در سال ۲۰۲۱ دارای ۰/۳۷ میلیارد بشکه نفت درجاست که این رقم در سال ۲۰۱۴ برابر با ۰/۲۹ میلیارد بشکه بوده است. این افزایش نشان‌دهنده شتاب ترک‌ها در عملیات اکتشافی است، اما همچنان گاز طبیعی را باید شالوده سیاست‌های امنیت انرژی ترکیه دانست. لازم به ذکر

نمودار ۲- روند تولید و واردات گاز طبیعی کشور ترکیه

مأخذ: Enerdata, 2021

میزان نفت صادر شده با این خط لوله را پیش از بازپس‌گیری کرکوک از اقلیم کردستان، روزانه معادل ۶۰۰ هزار بشکه تخمین زده‌اند. همچنین، اقلیم کردستان به‌اتفاق شرکت روسی گازپروم، مشغول احداث مسیر جایگزین برای انتقال نفت این منطقه به ترکیه است.

همچنین، ترکیه از سال ۲۰۱۴ موفق شده است تا بخشی از طرح انتقال گاز روسیه به اروپا باشد. این پروژه که ترک‌استریم^۳ نام دارد، در ابتدای سال ۲۰۲۰ با انتقال گاز روسیه به بلغارستان افتتاح شد. این خط لوله منجر به متنوع ساختن مسیرهای انتقال گاز روسیه به اروپا و افزایش نقش استراتژیک ترکیه در تأمین انرژی اتحادیه اروپا می‌شود. همچنین، ترکیه و جمهوری آذربایجان در سال ۲۰۱۸ کار ساخت خط لوله ترانس آناتولی موسوم به تاناپ^۴ را به پایان رساندند که گاز میدان شاه‌دنیز در دریای خزر را با خط لوله باکو-تفلیس-ارزروم دریافت می‌کند و به خط لوله ترنس‌آدریاتیک^۵ انتقال می‌دهد.

افزون‌بر تلاش برای تبدیل شدن به هاب انرژی در منطقه، این کشور تلاش‌های گسترده‌ای نیز برای کشف ذخایر انرژی از جمله گاز طبیعی داشته است. ترکیه برای پیگیری اهداف مورد نظر خود در حوزه انرژی، طی سال‌های اخیر، سه کشتی حفاری خریده که «فاتیح» که عملیات کشف اخیر را انجام داده، یکی از آنهاست. این کشور به شکل عمده‌ای عملیات

بر اساس آخرین آمار گروه بین‌المللی واردکنندگان الان‌جی^۱، در سال ۲۰۲۰، ترکیه ۱۰/۷۲ میلیون تن الان‌جی وارد کرده است. الجزایر و نیجریه به ترتیب با ۳/۹۶ و ۱/۳۲ میلیون تن، بزرگ‌ترین شریک تجاری این کشور در این حوزه شمرده می‌شوند. گینه نو، آنگولا، کامرون، نروژ، مصر، ترینیداد، توباگو و آمریکا دیگر شرکای تجاری این کشور در زمینه الان‌جی به شمار می‌روند. لازم به ذکر است، مطابق همین آمار، ترکیه با واردات ۱/۳ میلیون تن الان‌جی در سال ۲۰۲۰، پس از چین و هند، بیشترین رشد سالانه واردات الان‌جی را به خود اختصاص داده است.^۲

۲- ابعاد مختلف کشف ذخایر گازی در شرق مدیترانه

ترکیه از سال‌های دهه ۱۹۹۰ در تدارک بهره‌برداری از موقعیت جغرافیایی خود برای انتقال گاز کشورهایمانند ایران، ترکمنستان و جمهوری آذربایجان به اروپا بوده است. پروژه انتقال گاز ایران به ترکیه در سال ۱۹۹۶ گامی عملی در این راستا بود که امتداد آن به اروپا به دلایلی مانند رقابت با گاز روسیه و تحریم‌ها علیه ایران ناکام ماند.

همچنین، بندر جیهان ترکیه محل اتصال خط لوله نفتی مهم دیگری به بازارهای جهانی است که نفت عراق را از طریق اقلیم کردستان و گذرگاه فوش‌خابور، به ترکیه و دریای مدیترانه می‌رساند. منابع عراقی

1. International Group of Liquefied Natural Gas Importers (IGLNGI)

۲. طی این سال، رشد سالانه واردات الان‌جی چین و هند به ترتیب ۷/۲ و ۲/۶ میلیون تن بوده است.

3. Turk Stream

4. Trans Anatolian Natural Gas Pipeline Project (TANAP)

5. Trans Adriatic Pipeline

میلیارد دلاری این طرح شود، از سال ۲۰۲۳ از میدان گازی کشف شده در دریای سیاه استفاده می‌کند. این تحول نیز در بازه زمانی مشخص باعث کاهش وابستگی آنکارا به منابع انرژی خارجی خواهد شد. ترکیه قصد دارد در میدان گازی ساکاریا، ۴۰ چاه تولیدی دیگر تا سال ۲۰۲۸ حفاری کند. تولید گاز وابستگی ترکیه را به واردات انرژی از روسیه، ایران و جمهوری آذربایجان کمتر می‌کند و هزینه واردات ترکیه را که در حال حاضر حدود ۱۲ میلیارد دلار است، کاهش می‌دهد. انتظار می‌رود گاز کشف شده تا سال ۲۰۲۳ به تولید برسد. پس از این کشف، ترکیه قصد دارد به اکتشاف هیدروکربن در دریای سیاه ادامه دهد. اگر سطح پیش‌بینی شده درست باشد، تولید ۱-۱ توناً به اندازه کافی گاز را برای تأمین ۳۰ درصد از نیازهای این کشور تا اوج تولیدش در سال ۲۰۲۵ فراهم می‌کند. در اقدامی برای جلب توجهات بیشتر به ذخایر گازی احتمالی ترکیه، سازمان رگولاتوری انرژی ترکیه^۳ اعلام کرد، گاز فراساحلی دریای سیاه در بازار گاز فیوچرز در استانبول برای معامله گشوده خواهد شد. ترکیه اعلام کرد که هدف از راه‌اندازی این بازار آتی‌ها، ریسک‌زدایی معاملات با فراهم کردن ثبات بیشتر دادوستد نسبت به بازار گاز اسپات است. بنا به اظهار نظر مقامات رسمی این کشور، ۵۴۰ میلیارد مترمکعب گاز که بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار ارزش بازار خواهد داشت، تحت نام قرارداد گاز دریای سیاه در بازار گاز آتی‌های ترکیه برای معامله گشوده می‌شود.

اکتشاف در دریای سیاه و آب‌های مورد مناقشه در شرق مدیترانه را گسترش داده است تا شاید با دست یافتن به منابع بزرگ انرژی، وابستگی بالایش به واردات از ایران، عراق و روسیه را کاهش دهد.

شرکت تپائو^۱ ترکیه که از سال ۲۰۱۷ اکتشافات جدی منابع نفت و گاز را شروع کرده، اخیراً با حفاری چاه تونا-۱، بزرگ‌ترین میدان نفتی در آب‌های فوق عمیق (۴۵۲۵ متری) دریای سیاه را کشف کرده که حاوی ذخایر گاز طبیعی به حجم ۳۲۰ میلیارد مترمکعب (۶۴ برابر ذخایر فعلی) است. هدف این کشور آن است که گاز طبیعی این میدان را تا سال ۲۰۲۳ عرضه کند.^۲ زمان بهره‌برداری و میزان تولید میدان نفت و گاز جدید ترکیه هنوز در حاله‌ای از ابهام قرار دارد. رئیس‌جمهوری این کشور پیش‌بینی می‌کند که اکتشافات دیگری نیز در آب و خاک ترکیه انجام خواهد شد. در صورت عملیاتی شدن این اکتشافات و اقتصادی بودن استخراج آن‌ها، نظام تأمین انرژی کشور ترکیه تغییر زیادی خواهد یافت. همچنین، ترکیه به منابع شایان توجه گاز در شرق مدیترانه چشم امید دارد که باعث ایجاد تنش‌هایی میان این کشور، قبرس، یونان و فرانسه شده است که هیچ‌یک حاضر نیستند از دسترسی به این منابع هیدروکربوری صرف‌نظر کنند.

ترکیه اعلام کرده است، قصد دارد بهره‌برداری از منبع گازی تونا-۱ را از سال ۲۰۲۳ آغاز کند. اگر ترکیه موفق به جذب شرکت‌های فعال در حوزه انرژی و تأمین منابع مالی مورد نیاز تقریباً ۶

۱. TPAO

۳. EPDK
۴. Futures

۲. ذخایر این میدان نسبت به میدان پارس جنوبی ۴۴ برابر کوچک‌تر است.

۳- ملاحظات امنیت انرژی ایران پیرامون کشف ذخایر گازی در شرق مدیترانه

اندیشکده شورای آتلانتیک در گزارشی عنوان کرده است، کشف میدان گازی تونا-۱ به خودی خود موقعیت ژئوپلیتیک منطقه را تغییر نخواهد داد، اما اهرم فشار دیگری در اختیار ترکیه قرار می‌دهد و به لطف تنوع بخشیدن به منابع خط لوله و دسترسی به بازار الان‌جی، این کشور را در موقعیت قدرتمندتری قرار می‌دهد. طی ده سال اخیر، ترکیه سرمایه‌گذاری‌های زیادی در زیرساخت‌های انرژی داخلی خود انجام داده و با ساخت پایانه‌های عظیم، ظرفیت واردات الان‌جی خود را به ۵۰ میلیارد مترمکعب در سال افزایش داده است.

- کاهش وابستگی ترکیه به واردات انرژی

کشف میادین جدید گازی در دریای سیاه و مدیترانه شرقی، گام مؤثر ترکیه برای ارتقای امنیت انرژی و تبدیل شدن به هاب انرژی است. آغاز عملیات استخراج گاز از چاه تونا-۱ در دریای سیاه با ذخیره گاز طبیعی ۳۲۰ میلیارد مترمکعب که تا اواخر سال ۲۰۲۳ عملیاتی می‌شود، منجر به کاهش وابستگی ترکیه به گاز وارداتی خواهد شد. همچنین، ترکیه پروژه چالش برانگیزی را با عنوان وطن آبی علیه یونان و قبرس طرح کرده است که طی آن، بخش مهمی از منطقه انحصاری اقتصادی یونان و قبرس در بستر دریای مدیترانه مورد ادعا قرار می‌گیرد. ترکیه قصد دارد با استمرار بر داعیه خویش نسبت به منابع

تحت‌الارضی مدیترانه شرقی، زمینه جهش عمده را در راستای ایجاد هاب انرژی فراهم کند.

- افزایش قدرت مانور ترکیه در حوزه واردات گاز با تمرکز بر الان‌جی

ترکیه طی سال‌های اخیر سرمایه‌گذاری زیادی در بخش انرژی، به‌ویژه تبدیل الان‌جی به گاز طبیعی، انجام داده است. این کشور به دلیل شرایط جغرافیایی ویژه خود در صورت فراهم کردن زیرساخت‌های مرتبط، افزایش حجم سرمایه‌گذاری با تأمین منابع مالی مورد نیاز و تدوین قوانین مناسب، توانایی تبدیل به ترمینال و هاب انرژی مهم را دارد. این کشور خواهد توانست مسیر صادرات گاز طبیعی دریای خزر، آسیای میانه و حتی ایران به اروپا باشد. این کشور طی سال‌های اخیر ضمن افزایش اتکا به منابع تجدیدپذیر، به واردات بیشتر الان‌جی برای اجتناب از مشکلات ناشی از اختلال در واردات گاز با خط لوله روی آورده است.

هنگامی که خط لوله انتقال گاز ایران به ترکیه منفجر شد، ترکیه به مدت سه ماه بدون هیچ وارداتی از ایران با مشکل خاصی روبه‌رو نشد و امنیت انرژی این کشور هم مختل نشد. هم‌اکنون با تعدد تأمین‌کنندگان گاز طبیعی و الان‌جی روبه‌رو هستیم و همچنین، پویایی‌های بازار انرژی پس از شیوع کرونا تغییر یافته است. اکنون مشتریان گازی قادر به تأمین انرژی مورد نیاز خود طی قراردادهای ۱۰ تا ۱۵ ساله با قیمت‌های دلخواه و مناسب هستند.

با به وجود آمدن شرایط جدید، مفادی مانند «بردار یا پرداز»^۱ - که نشان از برتری قدرت

1. Take or Pay

و قبرس با ترکیه بر سر منابع انرژی و قلمرو قضایی در منطقه، در اوت گذشته مجادله داشتند.

– قراردادهای گازی رو به پایان ایران با ترکیه

قرارداد ۲۵ ساله صادرات گاز طبیعی ایران به ترکیه در سال ۲۰۲۵ پایان خواهد یافت. این در حالی است که هنگامی که خط لوله انتقال گاز ایران به ترکیه منفجر شد، ترکیه به مدت سه ماه بدون هیچ وارداتی از ایران با مشکل خاصی روبه‌رو نشد و امنیت انرژی این کشور هم مختل نشد. گاز ال‌ان‌جی ارزان قیمت شرکت‌های آمریکایی هم از میانه سال ۲۰۲۰ در حال قبضه بازار انرژی این کشور است و به نظر می‌رسد، دولت ترکیه میل بیشتری به واردات ال‌ان‌جی از قطر و آمریکا دارد. در چنین شرایطی و با کشف ذخایر گازی گسترده، موضع ترکیه در مذاکرات آتی با کشورهای شریک تقویت خواهد شد. برای مثال، وزیر انرژی ترکیه در ماه‌های اخیر، بارها و بارها از تغییر شکل قیمت‌گذاری گاز در قراردادهای آینده گفته و خواهان تعیین قیمت گاز بر اساس بهای روز شده است؛ بهایی که احتمالاً بر اساس معاملات بازار آتی گاز این کشور تعیین خواهد شد و دیگر دولت ترکیه به خرید گاز بر اساس قیمت نفت تن نخواهد داد.

جمع‌بندی و ارائه راهکارها

تنوع‌بخشی به منابع انرژی نقش مهمی در سیاست ملی انرژی ترکیه ایفا می‌کند و این سیاست در سال‌های آینده نیز ادامه خواهد یافت. با توجه به اینکه ایران یکی از صادرکنندگان اصلی گاز از طریق لوله به ترکیه به شمار می‌رود، به نظر می‌رسد

فروشنده گاز در قراردادهای داشت – نیز از قراردادهای گازی در حال حذف است. تقریباً ۱۸ میلیارد مترمکعب از قراردادهای واردات گاز ترکیه در سال ۲۰۲۱ باید تمدید شود و آنکارا در تمدید این قراردادهای برگ برنده را خواهد داشت. قراردادهای صادرات گاز طبیعی ایران به ترکیه در سال ۲۰۲۵ پایان خواهد یافت، اما تا به امروز تلاش‌ها برای تمدید این قرارداد به نتیجه‌ای نرسیده است. کشف میدان گازی جدید در دریای سیاه هم مانع بزرگی بر سر راه تمدید قرارداد صادرات گاز ایران به ترکیه خواهد بود. به نظر می‌رسد طبیعتاً ترکیه در صورتی خواستار تمدید قرارداد باشد که نظر این کشور از لحاظ قیمت و حجم گاز دریافتی تأمین شود.

در صورت تولید سالانه ۱۰ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی از میدان گازی ساکاریا، یک‌پنجم گاز مورد نیاز ترکیه در بیست سال آینده از این میدان تأمین خواهد شد. انتظار می‌رود ترکیه برای کمک به توسعه فعالیت‌های اکتشافی خود در شرق مدیترانه، چاه‌های بیشتری حفر کند. ترکیه تاکنون هشت چاه را تکمیل کرده است که نشانه‌های وجود گاز طبیعی را داشتند، اما ذخایر آن‌ها به اندازه‌ای نبود که از نظر اقتصادی شایان بهره‌برداری باشد. با این حال، پس از درگیری با یونان و قبرس در سال ۲۰۲۰، اختلافات ارضی ممکن است مانع از به سرانجام رسیدن این پروژه شود. اردوغان امیدوار است اتحادیه اروپا که از سال ۲۰۱۶ ارتباطات تجاری خود را با ترکیه گسترش داده است، این کشور را به دلیل اکتشاف بیشتر در شرق مدیترانه تحریم نکند. یونان

بازارهای دوردست و انعطاف‌پذیری قیمتی بر کسی پوشیده نیست. از این رو توصیه می‌شود کشور هرچه سریع‌تر پروژه‌های ال‌ان‌جی را توسعه دهد و به واسطه سه پروژه ایران ال‌ان‌جی، پارس ال‌ان‌جی و پرشین ال‌ان‌جی به گروه کشورهای تولیدکننده ال‌ان‌جی بپیوندد و برای صادرات به شکل ال‌ان‌جی نیز برنامه‌ریزی کند؛ البته پروژه ایران ال‌ان‌جی با پیشرفت حدود ۵۰ درصدی در جریان است که برای تکمیل این طرح به حضور شرکت‌های خارجی نیاز داریم.

- تغییر رویکرد کشور در زمینه مصرف گاز از سطح داخلی به سطح بین‌المللی: برای ایران مصرف گاز در بخش خانگی اهمیت سیاسی و منطقه‌ای ویژه‌ای دارد و همواره سیاست‌گذاری گاز کشور بر آن بوده است که شبکه گازرسانی را در داخل کشور گسترش دهد. این مصرف بسیار بالای گاز در داخل کشور، خود یکی از عوامل تضعیف توان صادرات گاز ایران در سال‌های آینده خواهد بود. از این رو مطالعات جامع در خصوص استفاده بهینه از گاز مازاد بر نیاز داخل (اعم از بخش خانگی، تجاری و صنعتی) ضروری به نظر می‌رسد؛ به طوری که بتوان با مدیریت مصرف گاز در داخل، سهم ایران را از تجارت جهانی گاز افزایش داد. بررسی‌ها نشان می‌دهد، چنانچه مصرف داخلی گاز کاهش نیابد، تراز گاز کشور در سال‌های آینده منفی خواهد شد.

منابع

- آژانس بین‌المللی انرژی
- Enerdata (2021).

با بهره‌برداری رسیدن تولید از این میدان گازی، قدرت چانه‌زنی ایران بیش‌ازپیش کاهش یابد. در خاتمه، برخی راهکارهای پیشنهادی برای مواجهه با تحولات منطقه‌ای که در حوزه گاز طبیعی رخ داده است، پیشنهاد می‌شود.

- تنوع‌بخشی به بازارهای صادراتی گاز برای افزایش قدرت چانه‌زنی: شروع جریان یافتن گاز تولید داخل در ترکیه، دست‌کم تا سال ۲۰۲۳ طول خواهد کشید و تا رسیدن به حجم عمده، احتمالاً چند سال دیگر هم طول بکشد و تا آن زمان، به احتمال ترکیه به میزان کنونی نیازمند واردات باقی خواهد ماند. با این حال، ایران باید با تنوع‌بخشی به بازار و روش‌های صادراتی خویش، اهرم‌های لازم را در مذاکرات انرژی با ترکیه کسب کند.

- توجه به نظم جدید بازار گاز و برنامه‌ریزی برای تولید و صادرات ال‌ان‌جی: پویایی‌های بازار انرژی طی سال‌های اخیر، و به‌ویژه پس از شیوع کرونا، تغییر جدی یافته است. هم‌اکنون در نظم جدیدی که در صادرات گاز شاهد آن هستیم، سهم صادرات گاز ال‌ان‌جی نسبت به صادرات گاز با خط لوله در حال افزایش است. ترکیه نیز تمایل بیشتری به واردات ال‌ان‌جی از قطر و آمریکا دارد و این مسئله با توجه به اتمام قرارداد گازی ایران با این کشور، بر تمدید قرارداد گازی ایران تأثیر می‌گذارد. به نظر می‌رسد ترکیه قرارداد گازی خود با ایران را تمدید نکند یا چانه‌زنی برای بازنگری جدی در قیمت گاز صادراتی ایران داشته باشد. مزیت‌های صادرات گاز به صورت ال‌ان‌جی مانند تنوع بازارهای فروش، امکان فروش در